

til hans død i 1999. Listen dokumenterer rækken af aktuelle emner, som Horstmann underkastede teologisk analyse i samme periode, som han holdt sine foredrag, der ikke så konkret peger ud på samtiden. Men samtidsblind er bogen ikke. Den er skrevet ud fra et dybt kritisk syn på sin tid, som det fremgår allerede af den første sætning: "Hvis man skal sætte et fortegn for vor nutidige historiske situation, måtte det blive babelstårnet, idet den er karakteriseret af forvirring og sammenbrud af samfundsordenen og nihilismens indtog og opløsning af alle traditionelle moralske begreber og normer" (31). Er Horstmanns etik ude på at skabe absolutter og fundamenter imod denne relativisering? Ja, i en vis forstand. Men der er indbygget en kritisk relativisering. Om øvrigheden kommer den fx frem som følger: "Der, hvor syndernes forladelse er, der er øvrigheden af Gud og indsat af Ham som Hans tjener, der må stå Ham til regnskab for sin embedsførelse, og der er der ikke nogen øvrighed, som ikke er af Gud." Øvrigheden er "blevet stadfæstet i sit relative embede" (138).

Horstmanns etik ligner som dogmatikken mest (kun?) sig selv. Bogen er ikke en, man ud fra en analyse af landskabet i slutfirsernes teologi kunne have efterlyst – i stil med, at man efterlyser "samtidens danske roman". Men engang landet på skrivebordet er den med sine urolige opgørelser af forholdet mellem Gud og menneske samt lov og evangelium et memento om ikke at slå sig til tåls med ensidigheder i disse spørgsmål.

Kirsten Busch Nielsen

Peter Kemp

Filosofiens verden. København: Tiderne skifter 2012. 416 s. Kr. 299.

Titlen på Peter Kemps seneste bog *Filosofiens verden* er bred, men efter endt læsning vil læseren være blevet præsenteret for et præcist billede af, hvad filosofi kan være.

Kemps bud er en markering over for samtlige andre akademiske discipliner. Disse kendes på deres specifikke forskningsfelt, og deres styrke næres af deres specifikke forskningsgenstand. I modsætning hertil har filosofien ikke et særegent genstandsområde. Manglen udlægges af Kemp som en bekræftelse på, at filosofien er en helhedstænkning, der stræber efter at integrere fagvidenskaberne. Da ingen enkelt videnskab evner at skabe det nødvendige overblik, etikken fordrer, behøves den integrerende filosofi. Definitionen af filosofi som 'helende' praksis udpeger filosofiens modstander *par excellence*: den teknisk-manipulerende reduktionisme, der ikke har blik for andet end objektive kendsgerninger. *Homo fabers* enøjede verdensbillede ses såvel i lægevidenskabens reduktion af patienten til ren natur uden sans for livets eksistentielle mening som i vore uddannelsesinstitutioners ofring af dannelsen på faglighedens alter i konkurrencestatens hellige navn. Filosofiens 'heling' bør således finde sted på to niveauer: Både i forhold til privatmennesket,

hvor opgaven for hver enkelt er at give sit eget liv mening og konkretisere etikken som visionen om det gode liv i mødet med den anden, men også i forhold til den tredje, der bryder etikkens dyade og indstifter politikken, dvs. når privatmennesket bliver borger i samfundet, må reduktionismen imødegås med filosofisk kritik.

Hvis filosofien danner og belærer os på både det eksistentielle, meningsgivende niveau, og på det politiske niveau, hvilken rolle tilkommer da religionen? Har den filosofiske Kemp også rum for den teologiske Kemp? Viet religionsfilosofien helliges bogens tredje del belysningen af dette forhold. *At religion kan tilbyde moderne mennesker en meningsgivende historie om en dybere verden end den sete, var for den unge teologistuderende Kemp selvindlysende. Spørgsmålet var snarere hvordan?* For nok har teologien anlæg for det sproglige, men traditionelt har den haft hang til at være tonedøv og har ikke villet undersøge det religiøse sprogs symbolske funktion filosofisk. Med dette problem som omdrejningspunkt berettes sammenvævningen af Kems egen teologiske dannelse og nyere teologihistorie sobert i bogens to personlige kapitler (21 & 22). Og svaret fremstår klart: En mytisk-poetisk kristendom. Kun en narrativt funderet teologi “finde[r] mening i galskaben” (355), fx i bestemmelsen af tro som “overbevisning om ting, vi ikke ser” (Heb 11,). Det ikke-sete i den tekniske omgang med den materielle verden åbenbares i det mytisk-poetiske sprog. Forstået som begivenhedsmyte berettes kristendommen i et magtfuldt sprog, der gives til den lydhøre for, at hun kan magte sit eget liv. Kapitlernes personlige udgangspunkt kan man mene om, hvad man vil, men privat bliver det aldrig. Det personlige hæves til det almene, og her taler den filosofiske fader – frem for teologiens forviste søn – om den hellige ånd, mødet med Paul Ricœur resulterede i.

Påstanden om det mytisk-poetiske sprogs uoversættelighed vender Kemp tilbage til i kap. 24 “Ateismens kamp for troen”. Argumentet er, at det moderne menneskes gudsbekræftelse må omvejen over ateismen. Gudsbenægtelserne, der undersøges, er dels benægtelsen af den fysiske gud, dels benægtelsen af gud i politiske sammenhænge. På forbilledlig vis vises naturvidenskabernes naivitet, når de hævder, at de slog den fysiske gud ihjel for at give plads til den naturvidenskabelige forklaring. Opgøret med denne afgud findes allerede i den radikale monoteisme, hvor objektivering af verden er bundet op på menneskets ansvar for samme verden; vi er knægte i en verden, vi ikke kan skalte og valte med. Med ansvarliggørelsen fulgte benægtelsen af gud som naturkraft. Aflivningen af den fysiske gud er dog ikke tilstrækkelig, de politiske afguder, der muliggør (krigs)politik ført i guds navn, må også lade livet. Afvisningen af de politiske afguder betyder imidlertid ikke et farvel til det religiøse sprog som begrundelse for “hvad man anser som retfærdighed” i politikken; etikken er mellemed mellem religion og politik. Således dør den metafysiske Gud, mens teologien derimod er mere levende end nogensinde.

Ingen rosenbuket uden torne og jeg stak mig på kapitel 20, "Tilgivelse ifølge Jankélévitch", hvor kritikken af Tyskland fremstår malplaceret i lyset af landets *Vergangenheitsbewältigung*. Men Kemp er måske ikke kun en dansk Minervas ugle, der flyver ud i tusmørket for at undersøge dagens reduktionisme, måske viser han sig igen som en Janus, der formår at skue ind i en fremtid, hvor alle vi andre er i færd med at tilegne os Jankélévitchs univers. Døm selv ved læsning af denne anbefalelsesværdige bog.

Niels Mattsson Johansen

Viggo Mortensen

Hvad hjertet er fuldt af. En håndbog om mission. København: Forlaget Anis 2012. 481 s. Kr. 348.

Det er en god ide at skrive en grundbog efter ca. 13 år med ansvar for et fag, som Viggo Mortensen (VM) har gjort det. Man har viden og indsigt nok at øse af og er endnu ikke faldet for fristelsen til at fokusere på alle tings uendelige komplicerethed. Viggo Mortensen har løst opgaven særdeles solidt, men utraditionelt i form af en instruktivt illustreret håndbog med en indledning på 38 sider og dernæst 115 opslagsartikler, der alle besvarer et af forfatteren selv stillet spørgsmål under et bestemt stikord. Opslagene fylder fra mindre end én side (om apostasi) til 15 sider (om globalisering). Sigtet er "en bog på dansk, som [man] kan henvide studerende og andre til, der [er] interesseret i de spørgsmål, der rejser sig i forbindelse med kristendommens udbredelse". *Brøndums Encyklopædi* og Lamin Sannehs *Whoes Religion is Christianity?* nævnes som formmæssige inspirationskilder.

Det er før set, at en faglærer har udgivet en grundbog på vej til pension med det resultat, at bogen aldrig er blevet brugt som lærebog. Som "håndbog" kandiderer VM's bog ikke til at blive brugt som direkte grundlag for undervisning. Det bør nu alligevel prøves, da bogen står for et sammenhængende synspunkt, og ikke mindst fordi bogen generelt udtrykker en central og samlende holdning til mission i folkekirken her i 2012, hvor folkekirken har bevæget sig i samme retning som VM. Selv om de fleste opslag er glimrende, er det lidt af en stroppe tur at læse bogen fra Afrika til Aagaard, så der må findes andre indfaldsvinkler, hvis bogen skal bruges til andet end opslag. Man kan nok spørge, om VM ikke kunne have hjulpet brugen på vej ved (også) at rubricere emnerne systematisk i stedet for (blot) alfabetisk?

En spænding i bogen er forholdet mellem "kristendommens globale udbredelse", som VM har været professor i, og "mission", som var kodeordet, mens hans forgænger, Johannes Aagaard var ansat i faget. VM har skrevet en "håndbog om mission", men den handler mest om "kristendommens udbredelse", altså det religiøse landskab, vi står med i dag – som et resultat af bl.a. kristent missionsarbejde. Kristendommen udbredes i dag ikke primært i kraft af mission, men i kraft af børneopdragelse blandt fattige